

NATUURSTEEN WORDT DUURZAMER

VERANDERT NEDERLANDSE GEDRAGSCODE DE AZIATEN?

tekst

JACINTA
SIMONS

beeld

ROELOF POT

Ondanks bezuinigingen is natuursteen nog steeds erg populair in het straatbeeld. Dat kan omdat Aziatisch natuursteen stukken goedkoper is dan Europees gewonnen natuursteen. Echter, van Aziatisch natuursteen is de herkomst vaak onzeker. Hoeveel prachtige stempels er ook op de invoerbrieven staan, dat belet niet dat de winning en productie ervan mogelijk onder erbarmelijke omstandigheden plaatsvonden.

Cijfers

Consumptie: Circa 1.100 miljoen m² in Nederland over het jaar 2007, oftewel een groei van 18% t.o.v. 2005. Import: 750 ton natuursteen ter waarde van ca. 259 miljoen euro. Dit is 6,4% van de totale waarde aan Europese import.

Producten: China, India, Turkije, Iran, Italië, Spanje en Brazilië (in volgorde van grootte)

Omvang productie: zij zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor 71% van de totale natuursteenwinning, waarbij China alleen al 26% voor zijn rekening neemt.

Kinderarbeid: Volgens officiële Indiase statistieken zijn er bijna 13 miljoen kindarbeiders, maar andere onderzoeken komen op 50 à 60 miljoen. Schattingen uit 2002 stellen dat 15% tot 25% van alle mijnwerkers op dat moment kind was.

Bron: Landelijke India Werkgroep

Werkgroep Duurzame Natuursteen

Oprichting:

November 2007

Deelnemers: Vereniging van Nederlandse Natuursteen Importeurs (VNNI), Algemene Bond van Nederlandse >> Natuursteenbedrijven (ABN), Federatie Belgische Natuursteenhandelaars (FEBENAT), COS Nederland, Landelijke India Werkgroep, FNV Bouw. Verder de bedrijven Arte, Beltrami, Dekker Natuursteen, Hofman NV, Hong Shen, Hoogenberg Natuursteen, Jetstone (company), Michel Oprey & Beisterveld, Natuursteenbedrijf G. van Leeuwe, Petrumus Natuursteen, RMP Grafmonumenten, Rots Maatwerk, Slotboom Steenhouders BV, Struyk Verwo Infra. Daarnaast werken meerdere buitenlandse bedrijven samen met WGDN. Label: Op dit moment zijn er in het Programma Duurzame Inkopen van de overheid nog geen inkoopcriteria voor duurzame natuursteen. In 2011

Natuursteen duurzaam inkopen

Hoewel er op dit moment geen gecertificeerd natuursteen is, stelt de WGDN gemeenten die duurzaam willen inkopen voor om twee concrete stappen te zetten die gecertificeerd natuursteen dichterbij brengen.

In de eerste plaats heeft de WGDN een convenant opgesteld waarin de gemeente (of een andere inkoopende instantie) zich publiekelijk verplicht om alleen nog duurzame natuursteen te kopen indien dit voorradig is. Daarmee wordt de natuursteensector duidelijk gemaakt dat er vraag is naar duurzame natuursteen.

De tweede stap is dat de gemeente bij orders die nu geplaatst worden de Nederlandse leverancier vraagt om met de WGDN in zee te gaan. Dan wordt de Aziatische leverancier van het te leveren product bezocht en wordt hem gevraagd om in het Gedragscode Implementatie Programma te stappen. Op deze manier wordt die leverancier klaargestoomd voor certificering en kan hij de volgende keer mogelijk een certificaat overleggen. De gemeente krijgt ondertussen verslag over de vorderingen van de leverancier met de arbeids- en milieunormen.

Voor het ontwikkelen van een markt voor duurzame natuursteen is het van groot belang dat opdrachtgevers, waaronder bijvoorbeeld ook architecten, deze stappen zetten, en vooral om dat in een vroeg stadium van een project te doen, zodat er tijd is om in de aanvoerketen aan de slag te gaan.

Om dit tijt te keren moeten de afnemers van natuursteen gaan vragen naar duurzaam geproduceerd natuursteen en dat is nu nog maar mondjesmaat het geval. Herre van der Haag, natuursteenspecialist bij Struyk Verwo, schetst het volgende beeld: 'Als een opdrachtgever natuursteen wil, wil hij een bestrating met een hoge uitstraling om zich te onderscheiden. Daarnaast moet een gemeente duurzaam inkopen en wil de wethouder graag kunnen verkondigen hoe duurzaam zijn of haar gemeente is. Maar uiteindelijk draait het om de centen; als puntje bij paaltje komt wil men het maximale voor een concurrerende prijs. Duurzaamheid blijkt toch keer op keer een sluitpost op de begroting.' Navraag bij gemeenten onderschrijft dit ten dele. Lisette Heij van gemeente Arnhem is adviseur bij de eenheid inkoop en aanbesteding en trekt het project duurzaam inkopen bij de gemeente. De herkomst van natuursteen

is daar vooralsnog geen issue. 'Natuurlijk voldoen wij zo goed mogelijk aan de criteria die het rijk stelt ten aanzien van duurzaam inkopen.' Feit is echter dat in de eisen van het rijk natuursteen vooralsnog achterwege blijft. Heij: 'Wij passen weinig natuursteen toe. Voor ons is het moeilijk om te controleren of die duurzaam is geproduceerd. Als het rijk hieraan eisen gaat stellen, volgen we die op.'

Europees natuursteen

Dit klinkt als afschuiven. Ondertussen bikken zonen en dochters in het verre Azië hun handen kapot en zuigen ze hun longen vol stof terwijl ze eigenlijk op school zouden moeten zitten. In Amsterdam pakken ze het daarom anders aan. Het Carrascoplein in Sloterdijk wordt momenteel uitgevoerd met 15.000 vierkante meter tegels en 3.000 meter banden uit Europees graniet. René Smit, hoofd materialen van de Materiaaldienst Gemeente Amsterdam: 'Dit voorvalige voetgangersgebied wordt omgevormd naar een busterminal met allure. De keus viel al snel op natuursteen.' Voor de herkomst van de stenen koos de gemeente Amsterdam vervolgens heel bewust voor Europees natuursteen. 'Dat heeft verschillende redenen', zegt Smit. 'Vanwege de strenge Europese regelgeving geeft het je de zekerheid dat er bij de productie geen kinderarbeid aan te pas is gekomen.' Maar naast deze morele overweging

Het Carrascoplein in Sloterdijk wordt momenteel uitgevoerd in Europees graniet. Het is onderdeel van een grootscheepse renovatie waarbij onder andere ook een nieuwe busterminal gerealiseerd wordt.

Ervaringen in China

Frans Papma, coördinator van de Werkgroep Duurzame Natuursteen (WGDN) is net terug uit China waar hij bij een tiental Chinese leveranciers een audit heeft afgenomen. Hij vertelt: 'Voorafgaand aan de reis hebben we Nederlandse importeurs gevraagd om hun belangrijkste leveranciers in China aan ons door te geven. Vervolgens heb ik die leveranciers bezocht met onze twee lokale medewerkers van WGDN die ervaring hebben met Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. De audit was niet bedoeld als certificatie, maar om een indruk te geven wat een eventuele certificering voor het bedrijf zou betekenen. We zijn bijvoorbeeld niet de boeken ingedoken om de lonen en werktijden te controleren.'

Per bedrijf interviewden Papma en zijn Chinese collega het management en vier werknemers en bezocht hij de werkplaatsen. Samengenomen concludeert Papma dat overwerk een groot probleem is. 'Werkdagen van 10-12 uur zijn geen uitzondering en aan de verplichting om eens in de zeven dagen een dag vrij te hebben, wordt ook niet voldaan. Bovendien is het werk erg gevaarlijk. Er wordt gewerkt met blokken steen van meer dan 25 ton en er worden explosieven toegepast. Beschermingsmaterialen zoals oog- en stofmaskers zijn onvoldoende aanwezig of worden niet gebruikt. Tel daarbij op de lange werkdagen waardoor de oplettendheid achteruit gaat.'

Aan het eind van de reis bleek dat alle bezochte leveranciers wel willen praten over deelname aan het Gedragscode Implementatie Programma van WGDN, wat ook de weg opent naar certificering.

Het verplaatsen van blokken steen van zo'n 15 ton.

Bij het uitzagen van blokken graniet staan werknemers vaak langdurig met hun voeten in koud water.

spelen er ook praktische zaken mee. Smit: 'Ik heb hier nu zo'n honderd verschillende detailtekeningen liggen van het plein; de uitvoering is complex. Tijdens het werk zal dus nog wel eens wat sneuvelen en dan is het zaak dat je snel nieuw materiaal geleverd kunt krijgen. Dat is vanuit China gewoonweg niet te doen.'

Hoe nobel dit voorbeeld ook is, het blijft onderwerp van gesprek. Want op de vraag of Amsterdam nu voortaan overall Europees natuursteen gaat toepassen, antwoordt Smit: 'Dat durf ik niet te zeggen. De materialisering wordt per project bepaald. De Materiaaldienst adviseert, maar uiteindelijk ligt de keus bij de opdrachtgever.'

Vanuit kostenoverwegingen lonkt dan toch weer het Aziatische graniet. Het goede nieuws is dat de natuursteensector samen met de Werkgroep Duurzame Natuursteen (WGDN) inmiddels aan zelfregulatie werkt. Er is een gedragscode en er wordt gewerkt aan een duurzaamheidslabel, maar de stenen zelf zijn vooralsnog niet op de markt. Gerard Oonk is directeur van de Landelijke India Werkgroep en in die hoedanigheid een van de partners van de WGDN: 'De fase van certificering gaat pas volgend jaar van start.' Het grote probleem is volgens hem dat je 'niet in één klap een hele sector kunt veranderen. Certificering is het sluitstuk van een proces van verandering en verbetering. Dat kan alleen met veel lokale medewerking die je moet opbouwen.'

Duurzaamheidslabel

Bas van den Brink, programmamanager van het initiatief Duurzame Handel en ook een van de partners van de WGDN, onderschrijft dat beeld: 'Het hele proces van de ver-

duurzaming van natuursteen hangt aan drie pijlers. Stap 1 is het creëren van aanbod door aan de slag te gaan met de gedragscode met leveranciers in China en India. Stap 2 is het opzetten van een Europees erkend duurzaamheidslabel. En stap 3 is het creëren van vraag naar duurzaam geproduceerd natuursteen door informatie en promotie bij eindgebruikers.'

De invoering van een duurzaamheidslabel is een secuur proces en niet een kwestie van een mooie stempel hier en daar, weet Oonk. 'Daarbij is het zaak om ook bij de leveranciers zelf controleurs op te leiden, zodat de inspectie niet altijd van buitenaf gedaan hoeft te worden. Want we hebben in het verleden bij andere sectoren gemerkt dat bedrijven er erg goed in zijn om inspecties van buitenaf te omzeilen of te trainen. Daarom is het zaak om duurzaamheid eerst in de

organisatie te verankeren en daarnaast ook externe controleurs te hebben.'

De verwachting is dat eind 2011 het duurzaamheidslabel aan de eerste leveranciers toegekend kan worden en er dus gegarandeerd duurzaam geproduceerd Aziatisch natuursteen op de markt is. Er is vertraging ontstaan omdat het oorspronkelijk Nederlandse initiatief gaandeweg steeds meer Europese bijval krijgt. 'Het is hartstikke mooi dat dat label er komt', zegt Van den Brink opgetogen. 'Federatie Belgische Natuursteengroothandelaars is inmiddels actief lid van de werkgroep en we hebben contact met Engelse, Deense en Noorse importeurs om onze krachten te bundelen. In Duitsland is er ook een aantal initiatieven die zich met duurzaam geproduceerde natuursteen bezighouden. In november zitten we om de tafel met de Duitse overheid om

introduceert de Werkgroep Duurzame Natuursteen (WGDN) samen met Initiatief Duurzame Handel (IDH) een label voor duurzame natuursteen.

Europese initiatieven

- ▶ In Engeland is de Stone Group opgestart binnen de ETI (Ethical Trade Initiative). Ook ETI Noorwegen en ETI Denemarken werken nauw samen met de WGDN.
- ▶ De Europese Commissie heeft een ecokeurmerk voor vloeren ontwikkeld dat moet voldoen aan criteria voor winning, verwerking, afvalmanagement, afwerking en consumenteninformatie.
- ▶ In Duitsland loopt het Fair Stone Project van WIN-WIN, actief in China, India en Vietnam. Fair Stone heeft een internationale sociale standaard en een keurmerk ontwikkeld voor bedrijven. Daarnaast is er het Duitse keurmerk Xertifix van de IGEP Foundation voor granieten grafstenen uit India. Dit keurmerk is vooral gericht op het uitsluiten van kinderarbeid en slavernij.

Meer info

www.duurzame

natuursteen.nl

www.mvonederland.nl

Bron: Werkgroep Duurzame Handel 2007, tenzij anders vermeld

André Kegge, namens gemeente Breda in de redactieraad van vakblad Stedelijk Interieur:

'Het lijkt niet meer dan logisch dat ook aan natuursteenproducten dezelfde eisen worden gesteld als aan andere producten en dienstverlening. Dit artikel is interessant omdat het de lezers (dus de ontwerpers, constructeurs en beheerders van de openbare buitenruimte) een goed overzicht geeft hoe de wereld van natuursteen in elkaar zit, wat de mogelijkheden zijn en hoe wij bij ontwerp, aanleg en inkoop om kunnen gaan met natuursteen. En er zijn ook heel mooie betonproducten te vinden.'

De gemeente Amsterdam kiest heel bewust voor Europees natuursteen zoals hier bij de herinrichting van Amsterdam Sloterdijk.

de verschillende Europese initiatieven naast elkaar te leggen en te kijken hoe we bij voorkeur tot een uniforme Europese gedragscode kunnen komen.'

Leveranciers overtuigen

De cruciale stap in het verduurzamen van de natuursteensector is dat de leveranciers in Azië bereid moeten zijn om de duurzaamheidsnormen in hun werkwijze toe te passen. Hoe krijg je dat voor elkaar? Van den Brink: 'Van belang is dat wij bij alles wat we doen niet alleen uitgaan van de belangen van de importeurs, maar juist ook die van de leveranciers meewegen. Daarvoor hebben we in India bijvoorbeeld twee lokale experts die samen met de importeurs bij de leveranciers om tafel gaan om een plan van aanpak op te stellen waar een ieder zich in kan vinden.'

Er zijn nu een stuk of tien Nederlandse bedrijven bezig om zo'n werkplan op te stellen met hun lokale leverancier. Struyk Verwo is een van die tien

bedrijven. Van der Haag: 'Wij hebben een Code of Conduct waarin staat dat iedereen in onze keten onder vergelijkbare arbeidsomstandigheden moet werken, of het nu hier in Nederland of in een groeve in China is. Dit betekent dus dat wij medeverantwoordelijk zijn voor de milieu- en arbeidsomstandigheden bij de leveranciers. Maar desondanks hebben wij niet de volledige zekerheid dat de lokale leveranciers dit daadwerkelijk opvolgen. Zelfs al zijn onze banden met de leveranciers nog zo nauw. Met sommigen werken we al tien jaar samen. Wij zijn nu eenmaal niet in de gelegenheid om continu controleurs op leveranciers af te sturen.'

Van der Haag is ervan overtuigd dat de Aziatische leveranciers de gedragscode niet kunnen negeren. 'Een arbeider in een productiebedrijf is in feite een soort ZZP'er die zichzelf verhuurt. Als het hem in het ene productiebedrijf niet aanstaat, gaat hij wel naar de buurman. Door het aanbieden van bijvoorbeeld gratis gezondheidszorg kunnen de bedrijven zich van elkaar onderscheiden en zullen de arbeiders op den duur wegvloeden van productiebedrijven die hier niet in meegaan.' De strategie achter de implementatie is dan ook om enkele grote productiebedrijven in de lagelonenlanden het voortouw te laten nemen om op die manier arbeiders aan zich te binden zodat andere leveranciers zullen volgen.